

КНИГА "МІНЕРАЛОГІЯ В ОСОБАХ: НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК": НЕТРАДИЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДУ ІСТОРІЇ НАУКИ

У 2011 р. у Києві видавництвом "Інститут обдарованої дитини" опублікована монографія "Мінералогія в особах: навчальний посібник" (автори В.І. Павлишин, С.О. Довгий). У посібнику наведено стислі науково-біографічні нариси про видатних учених, працями або іншою діяльністю яких закладено фундамент стародавньої мінералогії й створено наукові засади для всебічного розвитку сучасної мінералогічної науки. Книга обсягом 212 с., добре ілюстрована портретами вчених, кольоровими фото мінералів.

Кожна галузь науки має історію розвитку, адже вона розпочиналася і продовжувалася людьми, особистостями, які розуміли значення тих чи інших фактів для пояснення розвитку природи і суспільства. На певному етапі процесу слід зупинитися, критично оцінити пройдений шлях, зрозуміти досягнення й недопрацювання і окреслити напрями подальшого розвитку.

Не оминуло це й мінералогії — науки, що розвивалася від появи людини з її допитливим розумом в доісторичний час і задовго до виникнення писемності та перших відомих пи-

семних джерел, науки, з якої розпочинався видобуток корисних копалин. Вона є родоначальницею геологічних наук і разом з геологією входить до дев'яти класичних фундаментальних наук. Об'єкт мінералогії — мінерал як головне джерело генетичної інформації про процеси мінералогенезу і складова мінеральної сировини визначає передумови пошуків, розвідки та оцінки родовищ корисних копалин.

Мінералогія, назва якої увійшла в літературу з легкої руки англійського природодослідника Роберта Бойля (1690), безперервно розвивалася. Темпи розвитку і масив нагромадженої інформації весь час зростали, тому зазвичай кожен підручник з мінералогії розпочинається з короткого побіжного викладу історії та переліку вчених, які тією чи іншою мірою причетні до її розвитку.

Саме такій плеяді видатних вчених-мінералогів і присвячена книга "Мінералогія в особах: навчальний посібник" (К.: ІОД, 2011. — 212 с. (автори В.І. Павлишин, С.О. Довгий)), що складається з основної частини "Мінералогія в особах" і додатку "Мінерали та особи".

Мета цього незвичного видання традиційна — висвітлити минуле мінералогії та досягнення науки про мінерали від перших кроків до сьогодення. Однак за формою виклад матеріалу нетрадиційний — максимальна стислість, інколи кількома рядками, здебільшого хронологічно, але з обов'язковою прив'язкою до осіб. Це сприяє його кращому сприйняттю і засвоєнню, адже не секрет, що у підручниках з мінералогії, виданих дотепер, розділи про її

історію сприймаються студентами (і не лише) з низькою ефективністю. Крім того, певною мірою заповнено прірву радянської доби, коли навіть видатним ученим в силу різних причин не знаходилося місця у бібліографічних довідниках.

В основній частині посібника з необхідною деталістністю охарактеризовано видатних вчених, науковими працями і діяльністю яких закладено як підґрунтя мінералогії та кристалографії, розпочинаючи від давніх часів, які створювали наукові засади всебічного розвитку новітньої мінералогічної науки. Їхніми працями зафіксовано той факт, що на межі тисячоліть досягнення мінералогії й її окремих розділів — кристалохімії, морфології та генезису мінералів, регіональної, систематичної та експериментальної мінералогії, біомінералогії, наномінералогії, прикладної мінералогії тощо — незаперечні.

Біографічні нариси вдало доповнені портретами видатних вчених. Видання прикрасили дві колективні світлини сучасних українських і російських вчених-мінералогів, багато з яких залишилися, на жаль, уже лише в нашій пам'яті.

Посібник істотно прикрасив обширний Додаток, в якому наведено фото зразків мінералів з Мінералогічного музею С.О. Довгого. Серед них відомі з давніх-давен і нещодавно відкриті мінерали неоднакового віку і різноманітної конституції, з цікавими властивостями і різним практичним значенням. Завдяки цьому висвітлено історію відкриття і дослідження мінералів, у якій, зрозуміло, належне місце відведено особам, науковцям і практикам.

У такому нетрадиційному виданні, звісно, не обійшлося без деяких недопрацювань, тому авторам, які просять конструктивної критики, порадимо наступне.

Насамперед, за можливості слід ліквідувати нерівномірність наведених бібліографічних даних. У виданні вказано, що воно орієнтовано

головним чином на студентів. Якщо це так, то матеріал додатку слід викласти чітко відповідно до кристалохімічних засад сучасних підручників з мінералогії, а не у вигляді загальнопізнавальної статті.

Назви монографій чи визначальних статей мають бути поданими мовою оригіналу (а їхній переклад українською за необхідності), як це зроблено, до прикладу, для прізвищ учених та деяких дефініцій. Цитати також бажано наводити мовою оригіналу.

Потребують уточнення назви деяких наукових праць, як от монографій Н.В. Петровської (с. 123) чи М.П. Єрмакова (с. 128).

Ці зауваження чи уточнення не мають принципового характеру і легко можуть бути враховані у наступному виданні книги, потреба у якому, безсумнівно, виникне.

Посібник написаний сучасною українською мовою і читається на одному підході, надає можливість зануритися у глибини мінералогії, довідатися про тих, хто стояв біля витоків науки і доклав значних зусиль, щоб розвинути її до сучасного високого рівня. Така фрагментарна, але конкретна форма висвітлення минулої мінералогії сприяє глибокому розумінню читачами фундаментального значення цієї науки у розвитку суспільства і світової цивілізації. Важливо й те, що підкреслено роль видатних вчених українського походження у популяризації мінералогії в Україні, сприяння зростанню національних кадрів, підготовки висококласних спеціалістів.

Книга буде цінною не лише для студентів, науковців і педагогів, але й усіх, хто цікавиться історією та становленням мінералогії, внеском окремих особистостей у розвиток фундаментальної науки. Як значущу для підвищення мінералогічної культури суспільства її можна рекомендувати й аматорам та колекціонерам мінералів.

Ігор Наушко